

Asekel eteen, vai taakse?

Julkaistu Kauppalehdessä 31.3.2005

Juuri tällä hetkellä, että eurooppalainen päätöksenteko on halvaantunut lähinnä suurten jäsenmaiden sisäpoliittisten vaikeuksien vuoksi. Talous ei kuitenkaan lähde kasvuun ilman sitoutumista päätöksiin, joista suurimpia on kysymys palvelujen kaupasta.

Tanskalaisen konsulttiyhtiön tekemän tutkimuksen mukaan uusia työpaikkoja syntyy palvelualueille eniten siellä, missä kilpailun esteitä poistetaan eniten. Juuri ne maat, joissa on eniten byrokratiaa, ovat nyt krampissa.

Ranskassa, Saksassa ja Belgiassa työnantajien ja työntekijöiden edustajien äänenpainot ovat epäilyttävän samanlaiset: palvelujen kauppaa ei saisi "hallitsemattomasti" avata. Selkokielellä sanottuna vanhanaikaiset yritykset ja jäykät julkiset rakenteet pelkäävät kilpailua.

Suomi on esimerkki maasta, joka on aina hyötynyt avoimista järjestelmistä. Muutoksia on ensin vastustettu, pelkoja on herätetty, mutta lopulta sopeutuminen on aina ollut nopeaa ja sekä työmarkkinoita että kuluttajia hyödyttävää.

Palveludirektiivin käsittely Euroopan parlamentissa on osoittanut, että luottamus jäsenmaiden kesken ei ole riittävä. Sosiaalisen dumpkauksen pelko on suuri. Vaikka säännöistä voitaisiin sopia, valvonta - etenkin rajojen yli ulottuva - on vaikeaa.

EU:ssa on direktiivi vuodelta 1996, joka säättää, että lähetettyjen työntekijöiden pitää asemamaassa noudattaa sen maan työlainia.

Siihen kuuluvat terveydelliset säädökset, työturvallisuus, minimipalkat, työajat, lepotauot, lomarahat yms.

Se, mistä Suomessakin on valitettu, ja jota EU:n vanhoissa jäsenmaissa pelätään, on kontrollin puute. Kuka valvoo, että säädökset todella noudatetaan ja miten?

V. I. Lenin sanoi aikoinaan: "Luottamus hyvä, kontrolli parempi." Kun direktiivi jonakin päivänä valmistuu erilaisten kompromissien tuloksena, se tarvitsee toimiakseen rajat ylittävän kontrollijärjestelmän, josta tehdään direktiivin osa.

Kutsun sitä tilaajan vastuuksi.

Pelkistettynä rajat ylittävä tilaajan vastuu (cross border client liability) tarkoittaa, että työn tilaaja tai teettäjä - yksityinen yritys tai julkinen hallinto - viime kädessä vastaa koko ketjun matkalta siitä, että alihankinta- tai vuokrayritykset hoitavat velvoitteensa direktiivin edellyttämällä tavalla.

Tilaajan ei kuitenkaan pidä joutua rahalliseen vastuuseen alihankkijan tai vuokrayrityksen työsuhteisiin tai palkkakustannuksiin liittyvistä laiminlyönneistä. Siksi tilaajan sopimukseen tehdään varaus, jonka mukaan maksut lankeavat maksettavaksi vasta sitten, kun on todistettu tai tarkistettu, että velvoitteet on täytetty.

Järjestelmä ohjaa yritykset ja yhteisöt toimimaan lakien hengen ja kirjaimen mukaan. Näin se estää harmaan talouden leviämistä, ohjaa vero- ja sosiaaliturvatulot jäsenmaiden käyttöön. Tarvitsemme reilut ja avoimet työmarkkinat koko EU-alueelle. Tästä hyötyvät sekä yhteiskunta, yritykset että työntekijät.

Hyötyjiä ovat ennen kaikkea laillisesti toimivat yritykset, jotka muuten joutuvat epäterveeseen kilpailuun sääntöjä kiertävien yritysten kanssa.

Tilaajan vastuu pakottaa tilaajan entistä tarkemmin harkitsemaan, onko halvimman tarjouksen tekijä myös pystyvä huolehtimaan velvoitteistaan.

Tilaajan vastuulla on oleellinen ennaltaehkäisevä vaikutus, koska se pakottaa huolellisuuteen sopimuksia tehtäessä ja pelottaa harmaalla alueella toimivat yrittäjät markkinoilta.

Tilaajavastuuperiaate vaatii toimiakseen myös rajat ylittävän kanneoikeuden (cross border right to sue). Sen mukaan yritykset, yhteisöt ja työmarkkinajärjestöt voivat haastaa oikeuteen tilaajan, joka ei ole noudattanut direktiiviä tai on laiminlyönyt hankintaketjun valvonnan.

Tämä on tärkeä oikeus nimenomaan rehellisesti toimiville yrityksille, jotka käytännössä helpoiten huomaavan vilpillisen kilpailijan.

Tilaajan vastuu on jossakin muodossa käytössä jo monissa Euroopan unionin maissa, erityisesti rakennusalaalla. Käytännössä järjestelmä sopii alalle kuin alalle, kunhan siitä säädetään direktiivillä.

Tällainen rajat ylittävä valvontajärjestelmä on täsmäase, joka otetaan käyttöön vain tarvittaessa. Sitä ei pidä ollenkaan verrata

ryhmäkannejärjestelmään, jota Ruotsin (ja Suomen) kautta ollaan salakuljettamassa eurooppalaiseen oikeusjärjestelmään.

Ryhmäkanne tekisi enemmän tuhoa kuin jakaisi oikeutta. Se hyödyttäisi lopulta vain ahneita juristeja kuten Yhdysvalloissa on tapahtunut.

Sillä otettaisiin kaksi askelta taakse sen jälkeen, kun on otettu askel eteen.

Lasse Lehtinen on Euroopan parlamentin sisämarkkinavaliokunnan jäsen